מדוע המצאתי את שאול סתר

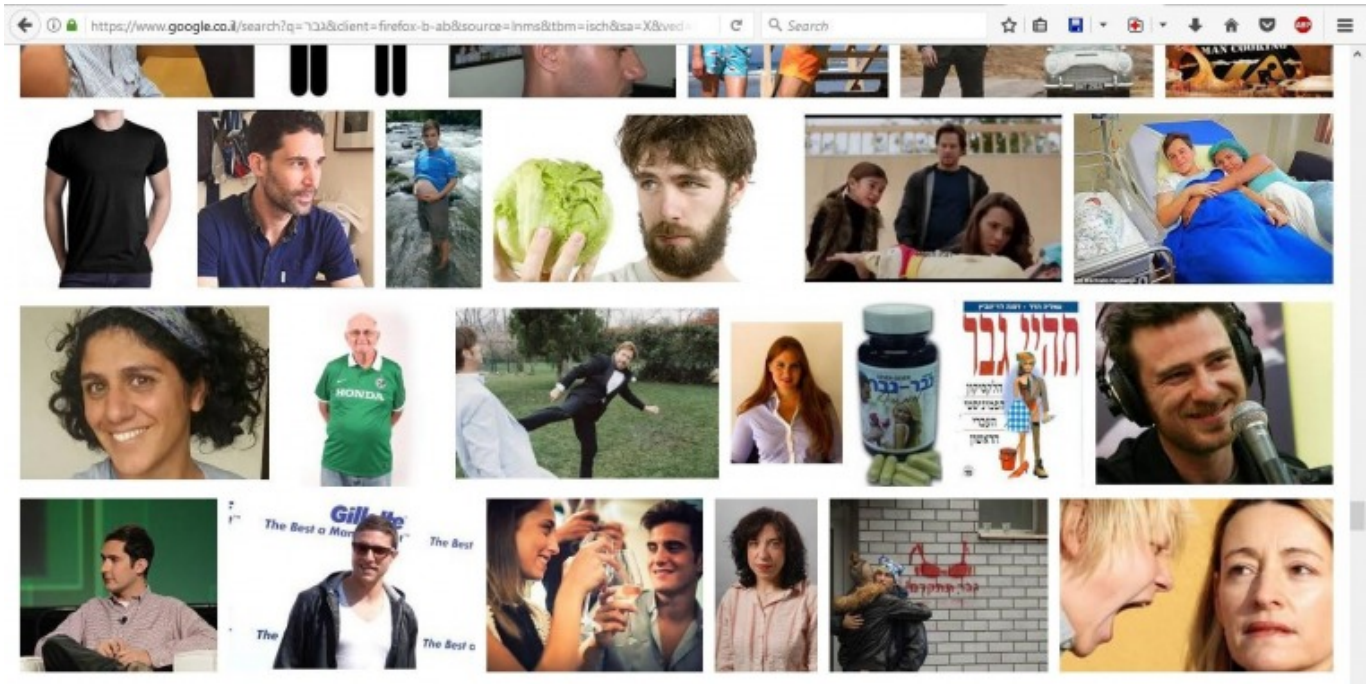
מאמר מאת שי-לי הורודי אוקטובר 19, 2017

היה זה בשעה האחרונה של משמרת כפולה בחנות בה עבדתי כשקראתי את המודעה בדבר חיפוש כתב אמנות במשרה מלאה ל"הארץ". אחרי שלושה חודשי עבודה בחנות, השכר שלי עלה לאחרונה לשלושים ש"ח לשעה. את המודעה שלח לי באימייל חבר בעל תפקיד במערכת העיתון - חברות נפש הולידה נפוטיזם נטול שארות בשר. לא רק שקיבלתי את המשרה אלא אפילו הסכימו לתנאים המשונים שהצבתי: לכתוב בשם שאינו שמי ולא להגיע לעולם למשרדי העיתון (האשמה חסרת בסיס ובכל זאת; המבקר כקול סמכות, דוקטור לאמנות - נדמה לי שהעדיפו גבר סביב גיל ה-40 על טרנסית בת 23).

בשם "סתר" ביקשתי לרמוז שזהו שם עט או שם מסתור אבל גם להעיד על איזו דרך כתיבה. מי שיקרא את הביקורות שפרסמתי תחת שם זה ימצא שמעט מאוד נאמר בהן כפשוטו. רובן המוחלט של הטענות והתיאורים הם על דרך השלילה: מילים כמו "אינן", ״העדר", ״אלא" ו-״אולם" הן בשימוש תדיר. פעם אפילו הצלחתי להכניס את המילה "אלא" פעמיים באותו משפט ולעבור את משוכת העריכה1. חשבתי על "אלא" כקישוט שמספר על הכותב יותר מאשר כמילה המספרת על המשפט בו היא מופיעה, בדומה לשימוש של בן דודי הצעיר במילה "פאקינג".

הפצתי בכמה פורומים תמונה לא יוצאת דופן שמצאתי ב"גוגל תמונות" בעמוד השלישי של תוצאות החיפוש של המילה "גבר" יחד עם השם "שאול סתר" ולפעמים "ד"ר שאול סתר" וכמה פרטים ביוגרפיים. אולם תחת שם שאול ביקשתי יותר מאשר למטב את שכרי ותנאי עבודתי או להריץ לדפוס שימוש מוגזם במילות שלילה.

jpg.ש

[1]גוגל תמונות, העמוד השלישי של תוצאות החיפוש של המילה "גבר"

הסיבה הידועה שב"הארץ" חיפשו מבקר אמנות הייתה מותה בטרם עת של גליה יהב. יהב הייתה קול בלתי מתפשר, גם אם מאוד לא ייחודי, של ביטוי טעם. "מאוד לא ייחודי" משום שהיא עצמה פעלה כמרכז שסביבו מתארגנות דעות. חברה אמנית אמרה לי פעם "הבעיה היא שאני תמיד מסכימה עם גליה יהב". זאת לחלוטין לא בעיה, חשבתי - מרגע שיש מישהו אחר שיעסוק בעניין הטעם, אמנים יכולים להפסיק לטעום אמנות ולהתחיל להיבלע בה. כל מה שיש לאמנות להציע, להוציא כיבודים, נמצא מעבר לטעם. גליה יהב אפשרה, אם כן, דבר מה שהוא לחלוטין לא מובן מאליו – אמנים שאין להם עמדה ביחס לאמנות. זה אולי נשמע כמו עלבון, אבל בפועל התגלה שאמנים לא צריכים עמדה, לפחות לא כזו המתנסחת במילים, כדי להיות מצוינים. קיומה של מבקרת, מבקרת יחידה, שחרר אותם.

[2] asaf-rotem54269-l.jpg

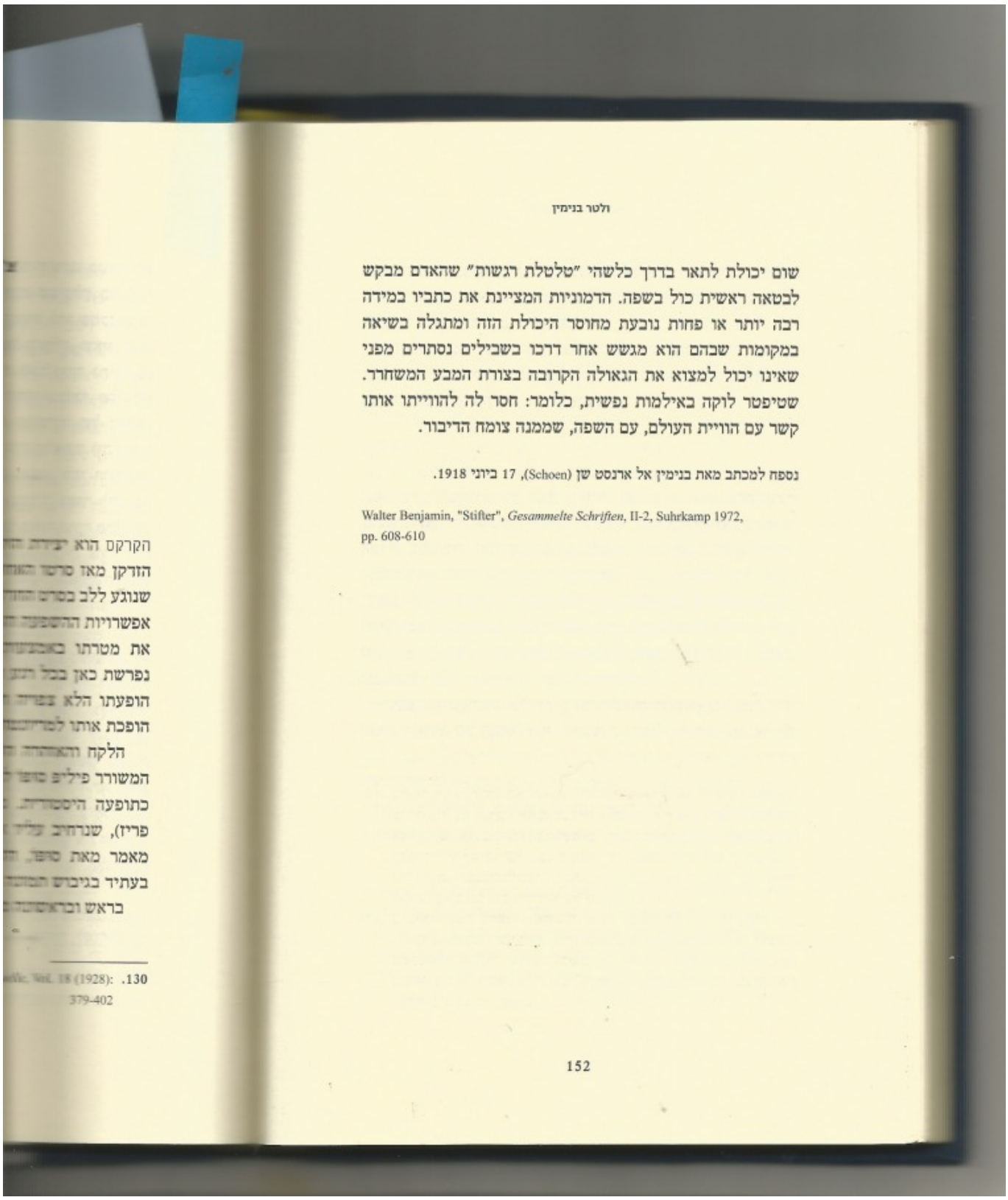

[3]אסף רותם, 2015, חנה סהר, מיכל היימן וגליה יהב
אקריליק על בד, 120x150 ס"מ

את החלל הזה, שצורתו כצורתה של מורה בלתי אהובה עם אלף עיניים נועצות מבט מגבה, ביקשתי למלא. ניסיתי לנסח קול שהוא ביטוי טעמו של מי שתדמיינו כשאומר לכם "גבר בן ארבעים עם השכלה אקדמית ועניין מסוים באמנות פלסטית", או "יואל מהערוץ הקהילתי", או "אחרון בורגני המוזיאון של יום שלישי", שהוא בעצם, אם נודה באמת, קול שקיים, בשכבת תודעה עמוקה יותר או פחות, באוהבי האמנות כולם.

אחת הפעולות החשובות ביותר של מבקר אמנות היא שחרור האמן מהתאוריה. כלומר, תפקידו של המבקר הוא לעשות -את כל הפליק-פלקים הדרושים כדי להושיב את עבודת האמן עם איזשהו טקסט ובכך להעלות אותה בשיח לדרגת "דבר מה-בעל-ערך". אני עצמי לא מאוד משכילה, אגב. רובן של ההתייחסויות התאורטיות במאמרים שכתבתי כשאול סתר הן לטקסטים מתוך הספרייה של אבי, שלא קראתי במלואם. לפעמים כשאני נדרשת לבקר תערוכה אני נעמדת מול מדפי הספרים, עוצמת עיניי, מסתובבת פעמיים במקום, מושיטה ידי קדימה ושולפת את הספר הראשון שעולה בכף היד. פותחת בעמוד אקראי. כשיש את הספרים הנכונים כל פיסת תאוריה מתאימה לכל פיסת אמנות.

[4] jpg.2ש

ולטר בנימין

שום יכולת לתאר בדרך כלשהי "טלטלת רגשות" שהאדם מבקש לבטאה ראשית כול בשפה. הדמוניות המציינת את כתביו במידה רבה יותר או פחות נובעת מחוסר היכולת הזה ומתגלה בשיאה במקומות שבהם הוא מגשש אחר דרכו בשבילים נסתרים מפני שאינו יכול למצוא את הגאולה הקרובה בצורת המבע המשחרר. שטיפטר לוקה באילמות נפשית, כלומר: חסר לה להווייתו אותו קשר עם הוויית העולם, עם השפה, שממנה צומח הדיבור.

נספח למכתב מאת בנימין אל ארנסט שן (Schoen), 17 ביוני 1918.

Walter Benjamin, "Stifter", *Gesammelte Schriften*, II-2, Suhrkamp 1972, pp. 608-610

152

[5]עמוד אקראי מספר אקראי מהספרייה של אבי ששלפתי בביקורי בביתו בסוף השבוע אחרי שסיימתי את כתיבת הטיוטה לטקסט זה

עשרים ביקורות כאלו הספיקו כדי שאבין שאין צורך בשאול. לימדתי את חברי לאסוף כמה ספרים, להסתובב במקום ולהצביע, ואת התובנה הזו אשמח לחלוק עם כל אמן שיירצה לעשות בה שימוש. לשאול סתר אני מבקשת סוף בסגנון

"תמות נפשי עם פלשתים" - להרוג אותו יחד עם הצורך שהביאו לחיים. לכתוב פיסת ביקורת שהיא ההצדקה התאורטית לא רק לכל עבודות האמנות שקדמו לה אלא גם לכל אלו שיבואו אחריה, והיא הריגת כל מבקרי האמנות עוד בינקותם. לא עוד הצדקות בדיעבד ולא עוד המתנה של אחרי יהב ולפני סתר. לא עוד היררכיות עיניים - כולן מפוהקות. החיים שאחרי מותו הוודאי והסופי של המבקר.

המשך יבוא...

- 1. "**אלא** שהעבודות ב"פרוייקטים של פיסול" במינסטר כבר *אינן* רק פסלים, **אלא** גם סביבות מסוגים שונים, וכן עבודות וידיאו ופרפורמנס" (שאול סתר, "חוסר השקט המהפנט של הפסלים",*הארץ*, 12.7.2017, https://www.haaretz.co.il/gallery/art/1.4254700 [6], נדלה 19.10.17)

Source URL: https://tohumagazine.com/he/article/%D7%9E%D7%93%D7%95%D7%A2-%D7%94%D7%9E%D7%A6%D7%90%D7%AA%D7%99-%D7%90%D7%AA-%D7%A9%D7%90%D7%95%D7%9C-%D7%A1%D7%AA%D7%A8

Links
[1] https://tohumagazine.com/sites/default/files/%D7%A9.jpg
[2] https://tohumagazine.com/he/file/asaf-rotem54269-ljpg
[3] https://tohumagazine.com/sites/default/files/asaf-rotem54269-l.jpg
[4] https://tohumagazine.com/he/file/%D7%A92jpg-0
[5] https://tohumagazine.com/sites/default/files/%D7%A92_0.jpg
[6] https://www.haaretz.co.il/gallery/art/1.4254700